

УДК 821.161.2 – 6.09

ОКСАНА СВИРИДЕНКО

м. Переяслав-Хмельницький

o.svyrydenko@ukr.net

ЛИСТ ЯК ЖАНР РОМАНТИЧНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Аналіз теоретичного доробку романтиків засвідчив, що в добу романтизму найбільш пріоритетною формою для наукової статті була епістолярна форма. Зазначається, що ця форма не регламентувала параметри вияву авторського «я» у науковій студії, що цілком відповідало романтичній настанові на абсолютну свободу творчості. Увагу романтиків-науковців до епістоли слід також виводити з культу природної форми, який пропагувався у романтичну добу. Ведеться мова про суголосність творчих пошуків українських та західноєвропейських романтиків. Наголошується, що актуалізація жанру листа в українській практиці була зумовлена також контекстуальним виміром національної нестабільності.

Ключові слова: лист, жанр, епістолярна форма, наукова література.

Інтерес до письменницького епістолярію, до епістолярної традиції в українській літературознавчій науці в останні десятиліття невинно зростає йдеється насамперед про монографічні праці Г. Мазохи, А. Ільків, В. Кузьменка, В. Назарука, які в своїй сукупності прописують історію української епістолярної традиції від давнини до сучасності. При цьому епістолярна практика українських романтиків фактично так і не стала об'єктом зацікавленості дослідників. Винятком може слугувати хіба що дослідження А. Ільків «Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини XIX – початку XX століть», у якому проаналізовано епістолярій М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка. Утім, у полі зору дослідниці перебуває лише такий жанровий різновид листа, як лист інтимний. При цьому жанровий діапазон романтичного епістолярію надзвичайно широкий та своєрідний. У романтиків, які керувалися принципом абсолютної свободи творчості, йшлося про пошук вільної форми для такої ж вільної думки, що зумовило актуалізацію епістоли, коли мовилося, наприклад, про вибір форми для наукової статті. Подібні тенденції, започатковані в українській науковій думці М. Максимовичем, частково простежує сучасний дослідник В. Короткий. Утім, лист як жанр романтичної наукової літератури залишається фактично недослідженим, що й зумовило вибір теми пропонованого дослідження, мета якого – проана-

лізувати специфіку епістолярної практики романтиків.

Як зазначає Н. Копистянська, «розвиток літератури завжди дуже тісно пов'язаний із розвитком науки і філософії свого часу. А самі письменники дуже часто проявляють себе і як науковці, і як філософи. Романтиків цікавили передусім історичні та філологічні науки, зокрема фольклористика, розквіт якої припадає на початок XIX століття» [4, 292]. Погоджуючись із спостереженнями дослідниці, слід зазначити, що в добу романтизму існував своєрідний симбіоз науки й літератури, зумовлений романтичними теоріями. Протиставляючи класицистичному принципу «наслідування природи» та античності принцип наслідування національного духу, розглядаючи літературу як можливість художньо ідентифікувати свою націю, романтики спрямовують свою творчу діяльність на студіювання джерел національного духу, тих пам'яток, які цей дух фіксують у діяхронії та синхронії.

У добу романтизму з-під пера українських романтиків постає низка наукових праць, які стосувалися історії, фольклористики, мовознавства та інших народознавчих (у романтичному розумінні) наук. Це були також праці, які стосувалися філософії, що пов'язувалося зі спробами теоретично осмислити романтичні теорії. При цьому романтизм «стилізує» (Я. Гарасим) науку. Романтичному науковому мисленню, як зазначає

Р. Габітова, притаманна форма поетичних філософем, висловлювань, афоризмів та фрагментів [2, 5]. Метафоричність наукового вислову романтиків, які керувалися принципом абсолютної свободи творчості, не вкладалася в академічні рамки наукової статті чи трактату. Романтичний хід думок налаштовував науковців-романтиків на пошук більш вільної і розкутої форми, яка б не регламентувала параметри вияву авторського «я» у науковій студії.

Аналіз теоретичного доробку романтиків свідчить, що наприкінці XVIII - на початку XIX ст., коли йшлося про вибір форми для наукової статті, найбільш пріоритетною ставала епістолярна форма. Як зазначає О. Вайнштейн, на рівні способу мислення й викладу матеріалу романтики орієнтувалися на ірраціональних філософів усіх часів, починаючи від Плотіна і закінчуючи Шефтсбері. Як результат, вони тяжіли до розкутого, м'якого мислення з ігровим підтекстом, тобто мислення, яке відкидало жорсткі, логічні ходи [1, 14]. Як зазначає дослідниця, сама тогочасна культурна ситуація максимально сприяла пошуку нових форм самовираження: в міру розпаду старих риторичних форм у літературі та публіцистиці зростає вага і значення так званих вільних, маргінальних жанрів, до яких належить і епістола. Ці жанри виявилися ідеальним вмістилищем для найрізноманітніших романтичних роздумів та імпровізацій, гіпотез і проектів, оскільки давали автору повну формальну свободу, а водночас зберігали найтісніший зв'язок з життям. У маргінальних жанрах (листи, щоденники, мемуари, замітки на полях, есе, записні книжки, промови, застольні бесіди, конспекти, нотатки тощо) романтичний дух відчував себе так, ніби опинився у своїй власній домівці, а тому максимально експлуатував усі потенції цих жанрів [1, 46].

На думку В.Кузьменка, тенденція до використання епістолярної форми дається взнаки упродовж усього XVIII століття й зумовлюється впливами «Перських листів» Ш. Монтеск'є [3, 47]. Романтиків не обійшли також впливи авторитетного серед них Г.-Е. Лессінга, який виступив автором «Критичних листів», а також «Листів антикварного змісту». Це ж сто-

сується і Ф. Шіллера з його «Листами про естетичне виховання» та цілої низки інших наукових студій, писаних в епістолярній формі. В українській епістолярній практиці (наприклад, у Г. Сковороди) також існувала традиція, яка орієнтувала на використання епістолярної форми для наукових викладів.

Увагу романтиків-науковців до епістоли слід також виводити з культу природної форми, який пропагувався у романтичну добу. Теоретичним і практичним підтвердженням цієї тези може слугувати лист Ф. Шлегеля «Про філософію. До Доротеї» (1798). Ф. Шлегель виступає у цій статті своєрідним посередником, який хоче в простій, природній формі донести до читачок журналу непрості для розуміння філософські теорії, насамперед ті, які були висловлені в «Розмовах про релігію» Ф. Шлейєрмахера. Конкретизуючи задуманий проект, він розмірковує про ті можливі способи, за посередництвом яких можна було б зробити твори Платона, Канта чи іншого філософа зрозумілими й доступними для широкого загалу. При цьому Ф. Шлегель констатував, що формою, за допомогою якої можна загальнодоступно подати складні філософські вчення, є форма повідомлення (листа) [10, 356].

На можливостях листа як жанру наукової та науково-популярної літератури Ф. Шлегель наголошував й у «Розмові про поезію» (1800). За задумом Ф. Шлегеля, фігуранти «Розмови про поезію» ведуть запальні літературні дискусії. Керуючись романтичною настановою «безсистемної системності» [1, 46], вони вирішують впорядкувати свої розмови: Амалія пропонує, щоб кожен спершу записував свої міркування і вже згодом зачитував їх перед присутніми. Таким чином, «Розмова про поезію» перетворюється на різножанрову «рапсодію», у якій діалоги присутніх переплітаються з їхніми «повідомленнями» (йдеться про «замітки», «лист», «рукопис», «промову» тощо) на літературні теми. Першим із повідомленням виступає Андреа, який зачитує свій «рукопис» під назвою «Епохи мистецтва поезії». Другим із-поміж усіх присутніх слово бере Людовіко, проголошуючи свою «Промову про міфологію». Четвертий – Марк – зачитує свої *замітки* про особливості стилю

Й.-В. Гете. Третім виступає Антоніо, який, за його ж таки переконанням, приготував для присутніх «більш легку страву» [10, 397] – *лист*, а саме «Лист про роман».

До епістолярної форми як форми викладу наукових ідей зверталися й інші німецькі романтики. Йдеться, зокрема, про А.-В. Шлегеля, автора «Листів про поезію, просодію та мову», Л. Тіка, автора «Коротких листів про Шекспіра». У цьому ж таки контексті прикметною є праця А.-Л.-Ж. де Сталь «Лист щодо характеру і творів Жан-Жака Руссо».

Лист як форма для наукової статті надзвичайно плідно використовувався і українськими романтиками. При цьому, за спостереженнями В. Короткого, засновником такого своєрідного і нового для тогочасної України напрямку епістолярної традиції став саме М. Максимович, який започаткував спілкування в формі наукових статей і послань, що були присвячені певним подіям чи фактам та адресовані конкретним кореспондентам [5, 16]. Це були, як зазначає О. Холодняк, науково-полемічні статті у формі листів, одна частина яких співвідносилася з публіцистичним, інша – з науковим стилем [11, 62].

Слід зазначити, що аналіз чималого масиву науково-полемічних статей М. Максимовича, які були витримані в епістолярній формі, дає підстави стверджувати, що полемічне, критичне начало присутнє як в публіцистичних, так і в наукових листах, проте в різній мірі та проявах. Так, наукові листи українських романтиків, у тому числі й М. Максимовича, у тогочасній Україні, яка була позбавлена власної державності, а відтак і власних наукових інституцій, були альтернативною формою існування української науки. Опубліковані на шпальтах тогочасної періодики, ці епістоли набирали статусу відкритих листів, що додавало їм резонансу, й у цілому були скеровані на заперечення імперських версій тлумачення українського питання, доводили існування давньої, самобутньої, неперервної української традиції.

У контексті наукових листів М. Максимовича привертає увагу його стаття «Письмо о философии» (1833). Аналізуючи епістолярну практику М. Максимовича, В. Короткий зауважує, що романтик виховувався на зразках листування М. Карамзіна, К. Батюшкова,

В. Жуковського, які «акумулювали епістолярні, переважно західноєвропейські, традиції епохи» [6, 11]. Тобто дослідник наголошує на опосередкованих впливах західноєвропейської епістолярної традиції на епістолярну манеру М. Максимовича. Утім, аналіз епістолярної спадщини цього романтика дає підстави стверджувати, що йшлося про прямі впливи епістолярної практики представників західноєвропейського романтизму на ті епістолярні традиції, які закладатиме в Україні М. Максимович. Невідомо, чи став для М. Максимовича безпосереднім жанровим орієнтиром лист Ф. Шлегеля «Про філософію. До Доротеї», адресований Доротеї Фейт й опублікований у 1799 році в часописі «Атенеум», проте подібність поміж цими двома студіями більш ніж помітна.

До жанру листа-статті М. Максимович звертається і в 1842 році, коли на шпальтах «Киевлянина» (1842, кн. II) публікує відкритий лист на адресу Г. Квітки-Основ'яненка «О правописании малороссийского языка». Цією статтею М. Максимович фактично долучився до тієї «правописної дискусії», яка точилася в Україні впродовж першої половини XIX століття. Фактично це була відповідь на лист Г. Квітки-Основ'яненка на адресу редактора часопису «Маяк». Отримавши відповідний номер часопису, у якому було вміщено листа Г. Квітки-Основ'яненка з висвітленням правописного питання, М. Максимович вирішив на «печатное» відповісти «печатно». Тобто М. Максимович, на перший погляд, прагне до розгортання правописної полеміки. Утім, у його відкритому листі майже відсутні критично-полемічні моменти (хоча він і закидає О. Павловському, що той створив такий правопис, який краще взагалі було не створювати). М. Максимович дискутує надзвичайно виважено й толерантно, адже це було дискусія поміж «своїми», тобто українцями-патріотами, які не мали ставати на шлях взаємопоборення. Увесь лист – це наукова стаття, у якій М. Максимович викладає свої погляди на правописне питання, довкола якого українські патріоти «ходять, але не сходяться» [9, 327]. Адресант аналізує правописні манери І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського, І. Вагилевича, Й. Левицького, здійснюючи водночас екскурси до текстів

часів Київської Русі (йдеться насамперед про «Повчання» Володимира Мономаха). У цій кореспонденції М. Максимович демонстрував свою свідому національну позицію в питаннях унормування українського правопису, який має ґрунтуватися на національних традиціях [9, 313].

В епістолярній спадщині М. Максимовича знаходимо також низку листів-статей та листів-зімонок на історичну тематику. Фактично всі вони були написані різним адресатам у 1845–70-ті роки, тобто в той період, коли М. Максимович фактично вже перебував у повній ізоляції, був відірваний від наукового життя і за посередництва цих листів намагався налагодити академічну кореспонденцію. Такими є «Заметки о первых гетьманах козацких и первых полковниках прилуцких (Письмо к Н. А. Маркевичу)» («Москвитянин», 1849, №9). Цей лист М. Максимовича став реакцією на опубліковану на сторінках московських «Чтений» статтю М. Маркевича про козацьких полковників. Адресант надзвичайно високо ставив нове дослідження М. Маркевича, завдяки якому до наукового обігу було введено нові імена полковників Прилуцького полку. М. Максимович закликав М. Маркевича працювати в галузі історичного краєзнавства, тобто працювати над створенням детальної історії Прилуцького полку та його сотень, пов'язуючи при цьому свою настанову з потребою акцентування давності та тягlosti української історії. У цьому листі він знову повертається до відстоювання права України на киево-руську спадщину, немов проміж іншим закидаючи адресату, що біля Прилук сам Мономах зустрічався з половцями [7, 321].

Як зазначає О. Ясь, саме ця «орієнтація на подробиці, деталі, а, за великим рахунком, на індивідуальне й особливе, спричинилася і до специфічної репрезентації результатів наукових студій у вигляді окремих фрагментів – невеличких розвідок, зімонок, рецензій тощо». Така орієнтація, на думку дослідника, була властива творчості не лише М. Максимовича, але й інших українських романтиків 1830–50-х років. «Однак, найповніше фрагментарне представлення історії побутує саме у студіях ученого-відлюдника з Михайло-

вої гори. Ця констатація нав'язує певні аналогії з німецькою романтикою, зокрема з відомими «Фрагментами» Новаліса чи «Атенеїськими фрагментами» Фрідріха Шлегеля тощо. Наведене порівняння не є відповідним щодо форми праць, які у випадку німецьких романтиків репрезентовані у вигляді низки афористичних висловлювань чи дрібних заміток-есе. Проте таке співставлення є достатньо адекватним стосовно функціонального призначення. Тим паче, що фрагмент є незавершеним, синкретичним і, водночас, аморфним за своєю жанровою природою. Він інспірує уяву читача, надає викладу динамічності та діалогічності, зрештою продукує багатоголосся і різні смислові шари. На вибір фрагментарної форми представлення малоросійської минувшини суттєвий вплив справила і зміна статусу М. Максимовича з академічного вченого на приватного дослідника-інтелектуала, що сталася після остаточного завершення його університетської кар'єри у 1845 р.» [12, 169].

У доробку М. Максимовича можна виокремити низку листів, які представляють історико-топографічний нарис. Поява такого різновиду була зумовлена романтичною парадигмою творчої діяльності М. Максимовича, який демонстрував неабиякий науковий інтерес до національної своєрідності України в найрізноманітніших проявах. Листи, про які йдеться, були адресовані М. Погодіну й писалися (особливо ті, що стосувалися Києва) на його прохання. Таким є, наприклад, «Письма о Киеве», у яких лист п'ятий – це фактично опис гори Щекавиці, а лист шостий – опис Литовського замку у Києві. У подібній манері витримано також лист «О десяти городах и некоторых селах древней Украины», адресований М. Погодіну й опублікований у «Москвитянине» (1854, №1).

Форму наукової статті мав також лист М. Максимовича до російського історика та археографа М. Барсукова «О фодудиях», опублікований на сторінках «Летописи занятий Археологической комиссии» (1871, випуск 5). Лист було написано на прохання самого М. Барсукова, а також на прохання пана Палаузова (очевидно, йшлося про російського історика С. Палаузова), які просили

М. Максимовича, науковця і знавця старовини, дати своє тлумачення слова «фодудія». Тож лист вийшов схожим на енциклопедичну статтю і саме в такій якості був опублікований на сторінках «Летописи».

У подібній науковій манері витримано листи М. Максимовича до графа О. Уварова, онука гетьмана Розумовського й російського археолога, організатора археологічних з'їздів у Москві. Хронологічно першим є лист М. Максимовича на адресу О. Уварова, датований 22 січня 1869 року, у якому він інформує про те, що братиме участь у роботі з'їзду «издалека», тобто дистанційно, за посередництвом наукових кореспонденцій. Перший подібний лист М. Максимовича було присвячено одному з дискусійних питань, яке планували розглянути учасники з'їзду: «сохранились ли остатки древнего вала, уже бывшего при Владимире святом южнее Киева, на границе земли печенигов, и в каком виде» [8, 340]. У своєму листі М. Максимович подає детальний опис цього валу, а власне Великого валу та Малеого валу, які були закладені біля Переяслава у X столітті, посилаючись при цьому і на свідчення Нестора-літописця, і на свідчення закордонних очевидців, які бували в Україні наприкінці X-на початку XI століття, а водночас доповнюючи свою розповідь сучасними науковими архітектурними пейзажами.

До цієї групи листів (тобто листів-наукових повідомлень) належить також лист М. Максимовича «О предметах древности, сообщенных автором в музей Московского Археологического общества (Письмо графу А. С. Уварову)» від 27 січня 1869 року. Увесь лист – це не просто реєстр предметів старовини (старовинні мідні стріли, дрібні уламки мозаїки Софії Київської, келеп, тобто металевий молоток на палиці), які адресант передавав музею для експонування на період роботи археологічного з'їзду. Це водночас мікрокоментарі на теми української історії.

Інший із листів, адресованих О. Уварову як організатору археологічного з'їзду, – це об'ємний лист «О значении имени «Троян», упоминаемом в «Слове о полку Игоря». Лист датовано від 12 лютого 1869 року (Михайлова гора). 18 березня 1869 року цей лист, як і попередній, було зачитано під час засідання

першого Археологічного з'їзду в Москві, а згодом опубліковано у першому томі матеріалів з'їзду. У цьому листі М. Максимович позиціонував себе як «старый любитель» «Слова про Ігорів похід», якого обурювало свавільне поводження сучасних видавців із цією пам'яткою. Він мав на увазі російського археолога, лінгвіста, перекладача, члена-кореспондента Петербурзької Академії наук О. Вельтмана та російського археографа й філолога, що на той момент керував однією із кафедр Московського університету (пізніше – ректор цього університету), М. Тихонравова. І О. Вельтман, і М. Тихонравов, видаючи в одному й тому ж 1866 році «Слово про Ігорів похід», допускали, за словами М. Максимовича, один і той «острацизм» стосовно цієї пам'ятки. Прагнучи оминати «темні місця» цього твору, обидва видавці вносили у нього свої корективи, що, на думку М. Максимовича, було неприпустимо. Фактично, своїм листом на адресу О. Уварова, який планував роботу першого археологічного з'їзду, М. Максимович окреслював одну з проблем, довкола якої могла б розгорнутися дискусія його учасників. «Я ображаюсь к вам с вопросом: что такое земля Трояная и тропа Трояная, упоминаемые в этой песне?... Вопрос об этих двух историко-географических местностях не новый, но я нахожу его подлежащим новому обсуждению». Аргументом для М. Максимовича стає той факт, що і М. Тихонравов, і О. Вельтман «хотя и различными путями, но заодно, устраняют из нее (пам'ятки – О. С.) славное имя Трояна, при чем уже и земле, и тропе трояновым придается утратить свое собственное значение и обратиться: по Вельтману – в Краяни, а по Тихонравову – в Бояни» [8, 426]. Тож М. Максимович просив О. Уварова озвучити під час роботи з'їзду його власні роздуми з приводу окресленої проблеми, які й викладав нижче у своєму листі, що уподібнювався відтак до наукової статті. М. Максимович оголошує себе в цьому питанні прихильником версії М. Карамзіна, який у «Історії держави Російської», дав відповідь на питання про те, хто є той Троян, про якого згадується у «Слові». На думку М. Карамзіна, йшлося про римського імператора Трояна, покорителя Дакії. Розвиваючи думки М. Карамзіна, М. Максимович

не лише дає тлумачення імені «Троян», але й розгортає своє версію української історії, яка сягає прадавніх «троянських» часів. За його аргументованими твердженнями, колись у Київській Русі був свій «полный, веками сложившийся, круг – мистических верований, исторических преданий, поэтических сказаний и проч. Из него лишь нечто, отрывочно и случайно, сохранилось в наших древних писаниях, особенно же в «Песни о полку Игореве», в этом живом и верном отображении того временного человека южнорусского. К числу сохранившихся в ней глубоко древних остатков принадлежит, мне кажется, и четыре упоминания с именем Трояновым, которые отношу я к тому же роднику своенародных преданий, из которого почерпнуто и Несторово сказание» [8, 427]. Малося на увазі сказання про волохів, які завоювали праслов'янські землі і змусили слов'ян відійти з придунайських земель. Далі у своєму листі М. Максимович детально й розлого аналізує етногенез слов'ян, звертаючись до найрізноманітніших історичних джерел та подій, даючи тлумачення таким поняттям, як «земля Троянова», «тропа Троянова», «века Трояновы». Посилаючись на Нестора-літописця, М. Максимович стверджував, що мешканцями Дакії, яка в 102 році була завойована імператором Трояном, були й «южнорусские славяне, угличи и тиверцы», яких учений називає безпосередніми спадкоємцями місцевих переказів про діяння Трояна, уламки яких знайшли своє відображення у «Слові про Ігорів похід». Тож так звані «темні» (для російських учених) місця у «Слові про Ігорів похід», на думку М. Максимовича, допомагали пролити світло на українську історію, яка сягає глибини віків, і утверджували думку про автохтонність української нації. Тож вилучення з цієї літературної пам'ятки згадок про Трояна та про наслідки його діянь для українського вченого, швидше за все, прирівнювалося до вилучення з української історії тих сторінок, які повістували про найдавніші часи.

Серед наукових листів М. Максимовича є листи й на літературні теми. Таким є лист «О стихотворениях Феофана Прокоповича» (від 2 березня 1872 року, надрукований у журналі «Русский архив», 1872, № 5), що був короткою рецензією на книгу І. Чистовича «Фео-

фан Прокопович и его время» (Спб., 1868). М. Максимовича, який у цілому високо оцінював працю І. Чистовича, обурював той факт, що автор книги помилково приписував йому думку про те, що Ф. Прокоповичу, окрім інших творів, нібито належить також вірш «Плач Малої Росії». Знавця національної літературної традиції, яким був М. Максимович, репліка І. Чистовича зачепила насамперед тому, що у статті «О двух стихотворениях», яка була опублікована в «Киевских епархиальных ведомостях» (1865, № 22), романтик полемізував із М. Петровим стосовно часу написання та авторства згаданої поезії. Максимович-учений аргументовано доводив, що «Плач Малої Росії» не міг бути написаний у 20-х роках XVIII століття, а був створений у надзвичайно складний для України період, який розпочався після смерті Б. Хмельницького, а саме в період гетьманства І. Виговського, орієнтовно у 1658 році, тобто за 23 роки до народження Ф. Прокоповича. Тож, дбаючи про свою репутацію, М. Максимович-науковець писав свій лист до П. Бартенева, видавця часопису «Русский архив», із метою ще раз принципово наголосити на тому, що він не вважає Ф. Прокоповича автором твору «Плач Малої Росії», а водночас нагадати науковій спільноті про те, що драма Ф. Прокоповича «Милість Бога» була «відкрита» (тобто віднайдена серед рукописів) саме ним – М. Максимовичем, і саме з його списку в 1858 році цей твір було надруковано в «Чтениях» О. Бодянським.

Таким чином, аналіз теоретичного доробку романтиків свідчить, що в добу романтизму, найбільш пріоритетною формою для наукової статті була епістолярна форма. Ця форма, будучи вільною і розкутою, не регламентувала параметри вияву авторського «я» у науковій студії, що цілком відповідало романтичній настанові на абсолютну свободу творчості. Увагу романтиків-науковців до епістоли слід також виводити з культу природної форми, який пропагувався у романтичну добу. У цілому ж слід вести мову про суголосність творчих пошуків українських та західноєвропейських романтиків. Утім, актуалізація жанру листа в українській практиці була зумовлена також контекстуальним виміром національної нестабільності, що й може стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Вайнштейн О.Б. Язык романтической мысли. О философском стиле Новалиса и Фридриха Шлегеля. М.: Российский госуд. гуманитарный ун-т., 1994. 80 с.
2. Габитова Р.М. Философия немецкого романтизма. М.: Наука, 1978. 288 с.
3. Кузьменко В.І. Письменицький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ століття: монографія. К.: Альфа-М, 2016. 352 с.
4. Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: Паїс, 2005. 368 с.
5. Короткий В.А., Біленький С.Г. Михайло Максимович та освітні практики на Правобережній Україні в першій половині ХІХ століття. К.: Київський університет, 1999. 387 с.
6. Короткий В.А. Життєпис мовою листів // Максимович Михайло. Листи. К.: Либідь, 2004. С. 6-18.
7. Максимович М. Собрание сочинений: В 3-х томах. К.: Типография М.П.Фрица, 1876. Том 1. 847 с.
8. Максимович М. Собрание сочинений: В 3-х томах. К.: Типография М.П.Фрица, 1877. Том 2. 524 с.
9. Максимович М. Собрание сочинений: В 3-х томах. К.: Типография М.П.Фрица, 1880. Том 3. 745 с.
10. Шлегель Эстетика. Философия. Критика: в 2-х т. М.: Искусство, 1983. Т.1. 479 с.
11. Холодняк Е.В. Стилистика писем М.А.Максимовича: дис. канд. фил. наук: 10.02.02 – русский язык / Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды. Х., 2017. 267 с.
12. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок ХІХ – 80-ті роки ХХ ст.): у 2 ч. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 1. 587 с.

References

1. Vaynshteyn O.B. Yazyk romanticheskoy myisli. O filosofskom stile Novalisa i Fridriha Shlegelya. M.: Rossiyskiy gosud. gumanitarniy un-t., 1994. 80 s.
2. Gabitova R.M. Filosofiya nemetskogo romantizma. M.: Nauka, 1978. 288 s.
3. Kuzmenko V.I. Pysmennytskyi epistolarii v ukrainskomu literaturnomu protsesi 20-50-kh rokiv KhKh stolittia: monohrafiia. K.: Alfa-M, 2016. 352 s.
4. Kopystianska N.Kh. Zhanr, zhanrova systema u prostori literaturoznavstva. Lviv: Pais, 2005. 368 s.
5. Korotky V.A., Bilenyki S.H. Mykhailo Maksymovych ta osvritni praktyky na Pravoberezhnii Ukraini v pershii polovyni KhIKh stolittia. K.: Kyivskiy universytet, 1999. 387 s.
6. Korotky V.A. Zhyttiepys movoiu lystiv // Maksymovych Mykhailo. Lysty. K.: Lybid, 2004. S. 6-18.
7. Maksimovich M. Sobranie sochineniy: V 3-h tomah. K.: Tipografiya M.P.Fritsa, 1876. Tom 1. 847 s.
8. Maksimovich M. Sobranie sochineniy: V 3-h tomah. K.: Tipografiya M.P.Fritsa, 1877. Tom 2. 524 s.
9. Maksimovich M. Sobranie sochineniy: V 3-h tomah. K.: Tipografiya M.P.Fritsa, 1880. Tom 3. 745 s.
10. Shlegel Estetika. Filosofiya. Kritika: v 2-h t. M.: Iskusstvo, 1983. T.1. 479 s.
11. Holodnyak E.V. Stilistika pisem M.A.Maksimovicha: dis. kand. fil. nauk: 10.02.02 – russkiy yazyk / Harkovskiy natsionalnyiy pedagogicheskii universitet imeni G.S. Skovorodyi. H., 2017. 267 s.
12. Ias O. Istoryk i styl. Vyznachni postati ukrainskoho istoriopyssannia u svitli kulturnykh epokh (pochatok KhIKh – 80-ty roky KhKh st.): u 2 ch. K.: NAN Ukrainy. In-t istorii Ukrainy, 2014. Ch. 1. 587 s.

ОКСАНА СВИРІДЕНКО
Pereiaslav-Khmelnytskyi

LETTER AS A ROMANTIC SCIENTIFIC LITERATURE GENRE

The analysis of romanticists' theoretic studies has proved that an epistolary form was the most pervasive one for a scientific article during Romantic period. The author makes reference to the fact that this form did not restrict the ways to demonstrate author's self-image in scientific paper and this was completely appropriate to romantic directive for absolute freedom in creative activities. Romanticists-scientists' attention to epistle should be also explained by the worship of natural forms, which was promoted during Romantic period. The article is referred to the consonance of Ukrainian and Western European writers' creative explorations. It is emphasized that the significance of letter genre in Ukraine was determined by contextual factors of national instability.

Keywords: letter, genre, epistolary form, scientific literature.

ОКСАНА СВИРІДЕНКО
г. Переяслав-Хмельницький

ПИСЬМО КАК ЖАНР РОМАНТИЧЕСКОЙ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Анализ теоретического наследия романтиков показал, что в эпоху романтизма наиболее приоритетной формой для научной статьи была эпистолярная форма. Отмечается, что эта форма не регламентировала параметры проявления авторского «я» в научной студии, полностью соответствовала романтической установке на абсолютную свободу творчества. Внимание романтиков-ученых к эпистоле следует также выводить из культа естественной формы, которая пропагандировалась в романтическую эпоху. Идет речь о созвучности творческих поисков украинских и западноевропейских романтиков. Отмечается, что актуализация жанра письма в украинской практике была обусловлена также контекстуальным измерением национальной нестабильности.

Ключевые слова: письмо, жанр, эпистолярная форма, научная литература.

Стаття надійшла до редколегії 13.04.2018